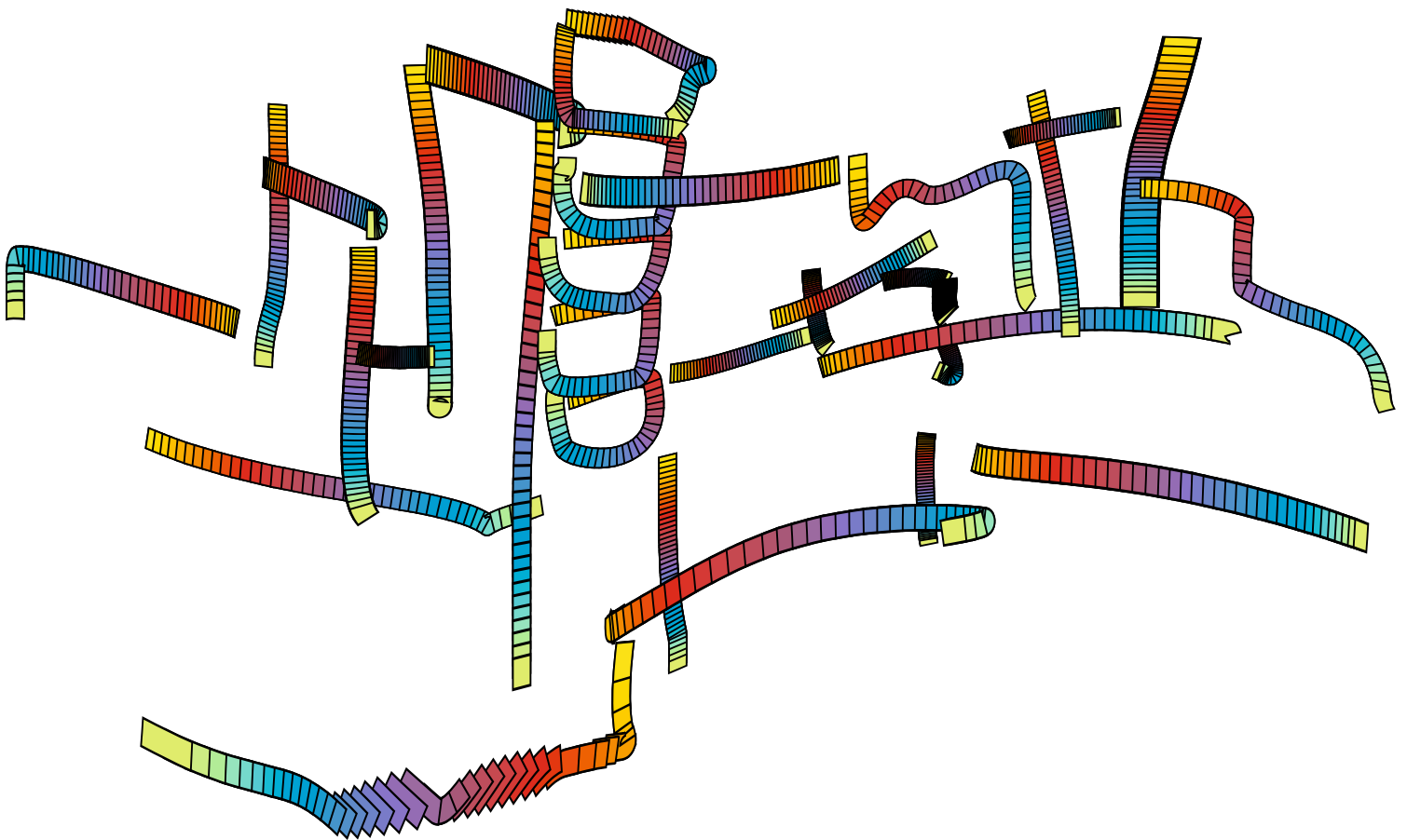

Уредници / Editors:
др Александар Јевтић
мр Борко Драшковић

Удружење урбаниста Србије
Serbian Town Planners Association

ИСКУСТВА И ПЕРСПЕКТИВЕ УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА
СА ЈЕДНОСТЕПЕНИМ КОНЦЕПТОМ ПЛАНА КАО ОСНОВНИМ
УЛОГА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА У ДРУШТВУ – Е-ПРОСТОР

EXPERIENCE AND PERSPECTIVES OF URBAN PLANNING
WITH SINGLE-STAGE PLAN CONCEPT AS BASIC ONE
ROLE OF GEO-DATA IN SOCIETY – E-SPACE

Врњачка Бања, 10-12. јун 2021.

УДРУЖЕЊЕ УРБАНИСТА СРБИЈЕ
SERBIAN TOWN PLANNERS ASSOCIATION

РЕПУБЛИЧКИ ГЕОДЕТСКИ ЗАВОД
REPUBLIC GEODETIC AUTHORITY

МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА
17. ЛЕТЊА ШКОЛА УРБАНИЗМА
И УПРАВЉАЊА ГЕОПРОСТОРНИМ ПОДАЦИМА

INTERNATIONAL CONFERENCE
17TH SUMMER SCHOOL OF URBANISM
AND GEO-DATA MANAGEMENT

**ИСКУСТВА И ПЕРСПЕКТИВЕ УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА
СА ЈЕДНОСТЕПЕНИМ КОНЦЕПТОМ ПЛАНА КАО ОСНОВНИМ**

**УЛОГА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА У ДРУШТВУ –
Е-ПРОСТОР**

**EXPERIENCE AND PERSPECTIVES OF URBAN PLANNING WITH
SINGLE-STAGE PLAN CONCEPT AS BASIC ONE**

**ROLE OF GEO-DATA IN SOCIETY –
E-SPACE**

Врњачка Бања, 10-12. јун 2021.

Група аутора: **I ИСКУСТВА И ПЕРСПЕКТИВЕ УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА СА ЈЕДНОСТЕПЕНИМ КОНЦЕПТОМ ПЛАНА КАО ОСНОВНИМ / II УЛОГА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА У ДРУШТВУ – Е-ПРОСТОР**

Издавач: Удружење урбаниста Србије, Београд

За издавача: др Александар Јевтић, председник Удружења урбаниста Србије

Уредници: др Александар Јевтић
мр Борко Драшковић

Рецензенти: др Злата Вуксановић Мацура, САНУ, Географски институт „Јован Цвијић“
Доц. др Малина Чворо, Архитектонско-грађевинско-геодетски факултет, Бања Лука
Доц. др Данијела Миловановић Родић, Архитектонски факултет Београд

Научни одбор: Проф. др Александра Ђукић, председник, Архитектонски факултет Београд, УУС
др Александар Јевтић, председник Удружења урбаниста Србије
др Игор Марић, Матична секција архитектата ИКС, СИТС
мр Ђорђе Милић, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
мр Борко Драшковић, директор Републичког геодетског завода
др Божидар Манић, УУС, Институт за архитектуру и урбанизам Србије
Проф. др Петар Митковић, Грађевинско-архитектонски факултет Ниш
мр Бранислав Антонић, УУС, Архитектонски факултет Београд
Доц. др Ратка Чолић, Архитектонски факултет Београд
др Злата Вуксановић Мацура, САНУ, Географски институт „Јован Цвијић“
Доц. др Малина Чворо, Архитектонско-грађевинско-геодетски факултет Бања Лука
Проф. др Драган Коматина Архитектонски факултет Подгорица
Проф. др Нусрет Мујагић, Универзитети у Сарајеву и Тузли
Проф. др Страхиња Трпевски, Архитектонски факултет Скопље
др Жаклина Ангеловска, Комора архитектата и инжењера Северне Македоније
Доц. др Милена Динић Бранковић, Грађевинско-архитектонски факултет Ниш
Проф. др Марија Маруна, Архитектонски факултет Београд
Доц. др Данијела Миловановић Родић, Архитектонски факултет Београд
Проф. др Дарко Реба, Департман за архитектуру и урбанизам ФТН Нови Сад
мр Душан Минић, Удружење урбаниста Србије
мр Миодраг Ференчак, Удружење урбаниста Србије
др Марија Лалошевић, Урбанистички завод Београда
др Верољуб Трифуновић, УУС, Удружење урбаниста Србије
Доц. др Драгутин Радосављевић, Удружење урбаниста Србије
Проф. др Весна Златановић Томашевић, Удружење инжењера Београда

Организационо-програмски одбор: Зоран Д. Јовановић, председник, Републички геодетски завод, УУС
Татјана Симоновић, Удружење урбаниста Србије, ИКС
Светлана Јаковљевић, Удружење урбаниста Србије
Милка Павловић, Рума, Удружење урбаниста Србије
Гордана Недељковић, Крушевац, Удружење урбаниста Србије
Ивана Јоксимовић, Лесковац, Удружење урбаниста Србије
Мр Миролjub Станковић, ЈП Завод за урбанизам Ниш
Марија Пауновић Милојевић, Инфоплан, Аранђеловац, УУС
Марина Благојевић, Лепосавић, Удружење урбаниста Србије
Славица Ференц, Шабац, Удружење урбаниста Србије
Бојан Алимпић, Шабац, Удружење урбаниста Србије
Лазар Мандић, Крагујевац, Удружење урбаниста Србије

Технички уредник: Светлана Јаковљевић

Дизајн корица: Јасна Марићевић

Тираж: 300 примерака

Штампа: УНИГРАФ, Ниш

Година: 2021.

ISBN: 978-86-84275-44-0

ЗБОРНИК РАДОВА ЈЕ ШТАМΠΑНА УЗ ПОДРШКУ ИНЖЕЊЕРСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

ИЗДАВАЧ ЗАДРЖАВА СВА ПРАВА: РЕПРОДУКЦИЈА НИЈЕ ДОЗВОЉЕНА

ПРЕДГОВОР

Поштоване колегинице и колеге, урбанисти и планери,

Међународна конференција „17. Летња школа урбанизма и управљања геопросторним подацима“ одржава се и ове године у нешто измењеном термину и у измењеним околностима. Разлог је познат: пандемија вируса Ковид-19. Позитивни трендови, које дугојемо процесу имунизације, настављају се, те се надам да ћемо се врло брзо вратити редовном начину живота и рада. Као што видите, формат летње школе је промењен; садашњи назив 'Међународна конференција' говори да смо прихватили оно што школа већ одавно јесте – најзначајнији стручни скуп из области урбанизма у региону. Велики број пријављених, квалитетних радова говори о потреби презентовања онога што је урађено на теоријском и практичном пољу, говори о помацима у, генерално гледано, области планирања, као и о сталном напретку које је евидентан у раду колега из Републичког геодетског завода. Надам се да ће се ове позитивне тенденције наставити.

Добро дошли на летњу школу!

*Др Александар Јевтић, дипл.инж.грађ.
Председник
Удружења урбаниста Србије*

I ИСКУСТВА И ПЕРСПЕКТИВЕ УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА СА ЈЕДНОСТЕПЕНИМ КОНЦЕПТОМ ПЛАНА КАО ОСНОВНИМ	1
<i>Проф. др Александра Ђукић, др Јелена Марић</i> SHRINKING CITY: ФЕНОМЕН, УЗРОЦИ, ТИПОЛОГИЈА И ПОСЛЕДИЦЕ ЛОКАЦИЈЕ НА ПЕРИФЕРИЈИ РЕГИОНА.....	3
<i>др Бранислав Антонић</i> ОПАДАЊЕ ГРАДОВА СРЕДЊЕ ВЕЛИЧИНЕ У СРБИЈИ: ДА ЛИ И КАКО ПОЛОЖАЈ ГРАДА У СКЛОПУ ДРЖАВЕ УТИЧЕ НА ОВУ ПОЈАВУ?.....	11
<i>Проф. др Виталиј Стадников</i> ПИТАЊЕ ПРАВИЛА ЗОНИРАЊА И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ ИСТОРИЈСКИХ ГРАДОВА У РУСИЈИ: ЗОНИРАЊЕ ПРЕМА ОБРАСЦИМА НАСЛЕЂЕНОГ ОБЛИКОВАЊА.....	21
<i>Мр Миодраг Ференчак</i> СРБИЈИ ЈЕ ПОТРЕБАН БОЉИ УРБАНИЗАМ – ПОДСЕТНИК НА НЕКЕ НАСЛЕЂЕНЕ И НОВЕ ОБЛИКЕ У УРБАНИСТИЧКОМ СИСТЕМУ УЗ ПРЕЛАЗ НА НОВЕ ТИПОВЕ ПРЕДУЗЕТНИШТВА.....	31
<i>др Неда Живак, мр Марко Иванишевић, Стеван Чукић,</i> ГЕНЕЗА И МОДИФИКАЦИЈА ЛЕГИСЛАТИВНЕ МАТЕРИЈЕ У ОБЛАСТИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНИРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ.....	39
<i>Проф. др Весна Златановић-Томашевић</i> ТЕОРЕТСКЕ ПРЕТПОСТАВКЕ УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА И ОДРЖИВ УРБАНИ РАЗВОЈ.....	45
<i>Марија Косовић, Ана Граовац</i> ПЛАН ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ КАО ИНСТРУМЕНТ ЗА ТРАНСФОРМАЦИЈУ БЕОГРАДСКИХ BROWNFIELD ПОДРУЧЈА.....	51
<i>Весна Теофиловић, др Јасмина Ђокић Павков</i> ЗОНЕ ЗАШТИТЕ ДАЛЕКОВОДА У ГРАДСКОМ ПОДРУЧЈУ: ИЗАЗОВИ У ПЛАНИРАЊУ.....	59
<i>Мирјана Ђурић, Мирјана Маринковић Габарић, Милун Милићевић, Владимир Раковић</i> АСПЕКТ СТРАТЕШКОГ ПЛАНИРАЊА У ПЛАНОВИМА ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ЦЕЛИХ ГРАДСКИХ НАСЕЉА.....	67
<i>др Јасмина Ђокић Павков Ана Граовац</i> ПРОБЛЕМИ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНОВА ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ БЕОГРАДА.....	73
<i>др Марија Маруна, др Александра Ђорђевић</i> ПОСТ COVID-19 БЕОГРАД: У СУСРЕТ ГУП-У 2041.....	81
<i>др Данијела Миловановић Родић, Љубица Славковић, др Марија Маруна, Ксенија Радовановић</i> ИНТЕРАКТИВНИ УРБАНИЗАМ: ИСКУСТВА РАЗВОЈА И ПРИМЕНЕ ОН-ЛАЈН ПЛАТФОРМЕ ЗА ИЗГРАДЊУ ЗНАЊА И КАПАЦИТЕТА ЗА ДИЈАЛОГ.....	91
<i>Катарина Данков, проф. др Александра Ђукић, др Бранислав Антонић</i> СМЕДЕРЕВО – КРЕАТИВНИ ГРАД: ИСТРАЖИВАЊЕ КРЕАТИВНОГ ИДЕНТИТЕТА СТАРОГ ЈЕЗГРА СМЕДЕРЕВА У ЦИЉУ ЊЕГОВЕ ПРЕПОЗНАТЉИВОСТИ.....	99
<i>Катарина Медар, др Петар Митковић</i> ТАКТИЧКИ УРБАНИЗАМ – ОД НЕФОРМАЛНИХ ИНИЦИЈАТИВА ДО ДУГОРОЧНИХ РЕШЕЊА.....	107
<i>др Љиљана Стошић Михајловић, Предраг Михајловић</i> УЛОГА ЕКОНОМСКИХ ПРИНЦИПА У САВРЕМЕНОМ УРБАНИСТИЧКОМ ПЛАНИРАЊУ.....	115
<i>др Милена Динић Бранковић, Милица Игић, др Петар Митковић, Јелена Ђекић</i> САВРЕМЕНИ УРБАНИСТИЧКИ КОНЦЕПТИ У ПЛАНИРАЊУ И ПРОЈЕКТОВАЊУ СУБУРБАНИХ ПОДРУЧЈА – ТЕОРИЈСКЕ ПОСТАВКЕ И ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ.....	121
<i>др Данијела Миловановић Родић, др Александра Ђорђевић, Марија Мићановић</i> РАЗНОЛИКОСТ ПРАКСИ ПЛАНИРАЊА: ПОУКЕ И ИСКУСТВА ПРОЈЕКТА РЕГЕНЕРАЦИЈЕ VIII И IX ОКРУГА У БУДИМПЕШТИ.....	131
<i>Стефан Матијевић, др Александра Ђукић, др Бранислав Антонић</i> МУЛТИМОДАЛНИ ЧВОР У СЛУЖБИ УРБАНЕ РЕГЕНЕРАЦИЈЕ: НОВА ЖЕЛЕЗНИЧКА СТАНИЦА У СМЕДЕРЕВУ.....	139
<i>Доц. др Милена Вукмировић, Ена Миљковић</i> ПРИМЕНА КОНЦЕПТА ЗЕЛЕНЕ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ У ПРОЦЕСУ УРБАНОГ РАЗВОЈА.....	147

Садржај

<i>мр Марко Иванишевић, Лука Сабљић, др Даворин Бајић</i> ВЕБ-ГИС АПЛИКАЦИЈЕ ЈЕДИНИЦА ЛОКАЛНИХ САМОУПРАВА КАО СЕРВИСИ ЗА ПРЕГЛЕД ДОКУМЕНАТА ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА – ИСКУСТВА ИЗ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ.....	155
<i>Марија Десић, проф. др Александра Ђукић, др Бранислав Антонић</i> СТВАРАЊЕ ЗОНЕ РЕКРЕАЦИЈЕ У СМЕДЕРЕВУ ПО НАЧЕЛИМА КОНЦЕПТА PLEASURE CITY.....	163
<i>Др Верољуб Трифуновић, Мирјана Ђурић, Иван Радуловић, Лазар Мандић</i> ПЛАН УРБАНИСТИЧКЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ГРАДСКИХ НАСЕЉА - РАЗВОЈ КОНЦЕПТА У УРБАНИСТИЧКОЈ ПРАКСИ СРБИЈЕ - НАСЕЉЕ СТАРА ВАРОШ У КРАГУЈЕВЦУ.....	169
<i>Дејан Пухало</i> РЕГУЛАЦИЈА И ПРОСТОРНО-ФУНКЦИОНАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА ИСТОРИЈСКИХ УРБАНИХ ЧЕТВРТИ ТРЕБИЊА.....	179
<i>Бојан Алимпић, Јана Богдановић, Ксенија Лукић</i> КРЕИРАЊЕ НОВОГ ИДЕНТИТЕТА ГРАДА КРОЗ РАЗВОЈ ЈАВНИХ ПРОСТОРА И ТРГОВА У ПЕРИОДУ 2015-2020 У ШАПЦУ.....	185
<i>др Малина Чворо, Јелена Павловић</i> ГРАДСКИ ТРГ КАО ИНТЕГРАЛНИ ДИО САВРЕМЕНОГ УРБАНОГ РАЗВОЈА БАЊЕ ЛУКЕ.....	195
<i>Соња Стојановић, Татјана Здравковић, Соња Јанковска Станковић</i> ТРГ У ЛЕСКОВЦУ - ИЗАЗОВИ И РЕАЛИЗАЦИЈА.....	203
<i>др Марија Лалошевић, Јелена Ђерић</i> КОНТИНУИТЕТ ПЛАНСКИХ РЕШЕЊА КРОЗ ГЕНЕРАЦИЈЕ – ПРИМЕР ПОДРУЧЈА КНЕЗ МИХАИЛОВЕ УЛИЦЕ У БЕОГРАДУ, СРБИЈА.....	211
<i>др Љиљана Стошић Михајловић, Марија Михајловић</i> МЕТОДЕ ПРОЦЕНЕ ВРЕДНОСТИ НЕПОКРЕТНОСТИ У УРБАНОЈ КОМАСАЦИЈИ.....	223
<i>Предраг Михајловић, Марија Михајловић</i> РАЗВОЈ НОВИХ МОДЕЛА УРБАНЕ КОМАСАЦИЈЕ И УРБАНИСТИЧКОГ УРЕЂЕЊА НАСЕЉА.....	229
II УЛОГА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА У ДРУШТВУ – Е-ПРОСТОР.....	235
<i>мр Ђорђе Милић, мр Борко Драшковић, Љиљана Живковић, Дарко Вучетић</i> КОНЦЕПТУАЛНИ ОКВИР И СТРУКТУРА ПЛАТФОРМЕ ЗА ПРИПРЕМУ, КООРДИНАЦИЈУ И ПРАЋЕЊЕ ИЗРАДЕ ДОКУМЕНАТА ПРОСТОРНОГ И УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА Е-ПРОСТОР.....	237
<i>Бинела Бојовић, Бојана Марић, Милена Трифуновић</i> МОДЕРНИЗАЦИЈА НАДЗОРА У ПОСТУПКУ КОМАСАЦИЈЕ ЗЕМЉИШТА.....	247
<i>Давор Ђуран, Василија Живановић, Олга Дамњановић, Бојан Теодосијевић</i> НАЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА КРОЗ ПРИЗМУ СОЦИЈАЛНО-ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ – ПРАВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АСПЕКТ, ТРЕНУТНЕ И ОЧЕКИВАНЕ КОРИСТИ ЗА ДРУШТВО У ЦЕЛИНИ.....	255
<i>Дијана Обровић</i> КАТАСТАР ВОДОВА – ПРОЦЕДУРА, ВРСТЕ УПИСА, ДОКУМЕНТА.....	261
<i>Драгана Милићевић Секулић, Соња Ракић, Лепосава Тишић</i> АТРАКТИВНОСТ УЛАГАЊА У ЗЕМЉИШТЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	269
<i>Вања Шимунић, Др Иван Поттић</i> ПРОСТОРНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ О НЕФОРМАЛНИМ ОБЈЕКТИМА У СЛУЖБИ УПРАВЉАЊА РИЗИЦИМА И ПРОСТОРНОГ ПЛАНИРАЊА.....	273
<i>Марко Драгутиновић, Марина Кањо</i> ПОСТУПАК ПОДНОШЕЊА ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ПРИ ОЗАКОЊЕЊУ ОБЈЕКТА И УПИСУ ОБЈЕКТА У ОБЈЕДИЊЕНОЈ ПРОЦЕДУРИ.....	281
<i>Србислав Станојловић, Оливера Коматина, Немања Паунић, др Марина Јовановић Миленковић, мр Саша Рикановић</i> ГЕОСРБИЈА – ИНТЕГРАЦИЈА РЕГИСТАРА У АКЦИЈИ КРОЗ РЕГИСТАР РИЗИКА И НАЦИОНАЛНОГ РЕГИСТРА ИНВЕСТИЦИОНИХ ЛОКАЦИЈА.....	287

др Марија Маруна¹
др Александра Ђорђевић¹

ПОСТ COVID-19 БЕОГРАД: У СУСРЕТ ГУП-У 2041

Резиме: Криза у градовима изазвана пандемијом COVID-19 подстакла је научну и професионалну заједницу широм света на преиспитивање својих веровања у добру форму града и сврху планирања. У кратком року је развијен широк фронт размене идеја и предлога решења који се могу свести на неколико кључних смерница развоја града: а) увећање зеленила, отворених и рекреативних простора, б) повећање простора за пешачко и бициклистичко кретање, ц) увећање комфора стамбеног простора за додатне активности, д) подстицање економске независности и локалних послова, е) приступачност основних градских сервиса и ф) подизање еколошког квалитета простора. Наведени предлози развојних смерница послужили су као инспирација за промишљање могућих праваца будућег развоја Београда, ослањајући се на актуелну одлуку градске управе о изради новог Генералног урбанистичког плана – ГУП-а 2041. Проучавање нових смерница и покушај њихове адаптације могућностима будућег развоја Београда је било предмет рада на курсу Урбана анализа и планирање на 3. години основних студија на Архитектонском факултету Универзитета у Београду. У раду ће бити приказани најуспешнији резултати рада студената као и резултати рада амбициозних студената који су, инспирисани радом на курсу, учествовали и на студентском такмичењу под називом Изазов COVID-19, организованом од стране British Council Serbia. На основу креираних предлога, на крају рада ће бити дат сумарни приказ препорука као инспирација за промишљање будућег развоја Београда.

Кључне речи: пандемија COVID-19, образовање за урбане планере, стратешке смернице, ГУП, Београд

The crisis in cities caused by the COVID-19 pandemic has encouraged the scientific and professional community around the globe to reconsider their beliefs in the good city form and the planning purpose. In a short amount of time, a broad front of exchange of ideas and proposals has been developed, which can be summarized to several fundamental city development principles: a) increasing greenery, open and recreational spaces, b) increasing pedestrian and bicycle space, c) increasing housing comfort for additional activities, e) encouraging economic independence and local economy, e) increasing accessibility of essential city services and f) raising the environmental quality of space. These development guidelines served as an inspiration for considering possible directions for future development of Belgrade, relying on the city administration's current decision to develop a new General Urban Plan - GUP 2041. Studying new guidelines and adapting them to Belgrade's future development was the subject of the course Urban Analysis and Planning in the 3rd year of Bachelor studies at the Faculty of Architecture, University of Belgrade. The paper will present the most successful results of the students' work as well as the results of the work of ambitious students who, inspired by the work on the course, participated in the student competition titled COVID-19 Challenge, organized by the British Council Serbia. Based on the created proposals, at the end of the paper, a summary of the recommendations will be given as inspiration for thinking about Belgrade's future development.

Keywords: COVID-19 pandemic, education for urban planners, strategic guidelines, GUP, Belgrade

УВОД

Основе делатности урбанистичког планирања на Архитектонском факултету Универзитета у Београду се уче на курсу Урбана анализа и планирање који је позициониран на 3. години Основних академских студија Архитектура и Интегрисаних академских студија Архитектура. Курс је, у општем смислу, усмерен ка разумевању комплексности урбаног развоја у домену јавне

¹ Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, marija.maruna@arh.bg.ac.rs,
aleksandra.dj@arh.bg.ac.rs

интервенције. Тежиште курса је на уочавању, позиционирању и изучавању суштине проблема у урбаном развоју, као и дефинисању и анализи проблема у односу на могуће правце њиховог решавања. Оријентација ка проучавању проблема усмерава сагледавање комплексности феномена развоја града пре свега кроз друштвена питања. На тај начин се корпус инжењерских знања и вештина допуњује способностима препознавања не техничких аспеката проблема, интеракције између просторних и не просторних аспеката и на основу тога креирања могућих решења (Lehmann et al., 2008). То је у складу са најновијим трендовима образовања за планерску делатност која напушта традиционално уско фокусирано поље засновано на техничком дизајну и креће се ка сферама политика и управљања процесима (Frank et al., 2014). Овако постављена настава на курсу је директно усмерена ка развоју компетенција за акцију и трагање за адекватним одговорима на сложене друштвене, економске и еколошке изазове са којима се суочавају савремени градови и друштва. Утемељена је у агендама које већ деценијама уназад промовишу принципе одрживог развоја у оквиру планерске делатности (UN, 1992; AESOP, 1995). Последњих година се нарочито наглашава важност појединца и његових способности за ангажовање и преузимање активне улоге у суочавању и решавању глобалних изазова у циљу стварања праведнијег, мирнијег, толерантнијег, инклузивнијег, сигурнијег и одрживијег света (UN, 2015; UNESCO 2014, 2017). Стога је један од важнијих задатака курса подстицање критичког и креативног мишљења које оспособљава студенте за стручно деловање у конципирању алтернативних путева развоја градова будућности.

Огромна неизвесност коју је донела једна од највећих светских криза јавног здравља изазвана пандемијом *COVID-19*, производећи негативне последице по људски живот, благостање и начин живота, поставила је у фокус посматрања урбано окружење. То је директно покренуло процес преиспитивања добре форме града, начина на који се планирају градови широм света, као и саме сврхе планирања. Уједно, створена је и прилика за планерску професију да предузме водећу улогу и покрене одговарајуће акције ка стварању праведних, отпорних и одрживих градова.

Специфична питања развоја града у условима неизвесности, односно промишљање професионалних одговора на кризу живота у градовима услед пандемије изазване корона вирусом, су послужила као полазиште за реализацију курса Урбана анализа и планирање у школској 2020/21. години. Ослонац су представљали предлози стратешких смерница развијени у оквиру међународне професионалне заједнице током првих месеци пандемије. Као полигон за проверу изабраних стратешких смерница је постављен процес израде новог Генералног урбанистичког плана Београда ГУП-а 2041. Насловна тема курса школске 2020/21. године је била: ПОСТ *COVID-19* БЕОГРАД: У СУСРЕТ ГУП-у 2041.

НОВЕ СТРАТЕШКЕ СМЕРНИЦЕ

Од самог почетка пандемије, међународна професионална заједница је покренула широки фронт промишљања адекватних одговора на новонастале изазове у градовима. Након осмишљавања краткорочних одговора оријентисаних ка проблемима социјалног дистанцирања, радних места и путовања на посао, рањивих група, пружања локалних услуга, подршке пословању и сл., међународна професионална заједница се окренула осмишљавању дугорочних стратегија опоравка у циљу постизања квалитетнијег живота уз очување продуктивности, социјалне инклузије и животне средине. У наставку рада биће дат преглед стратешких смерница неколико угледних професионалних организација за развој градова након *COVID-19* пандемије: Програм Уједињених нација за људска насеља - *UN Habitat*, Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу – *UNESCO*, Организација за економску сарадњу и развој – *OECD* и Европски савет просторних планера - *ECTP* (Табела 1.).

UN HABITAT - Смернице за просторно планирање током *COVID-19* (*Spatial Planning Guidelines during COVID-19*). *UN Habitat*, као кључни програм Уједињених Нација основан још давне 1978. године, усмерен је ка промоцији друштвено и еколошки одрживих заједница и градова са циљем пружања адекватног смештаја за све. Током *COVID-19* пандемије је своје снаге усмерио ка пружању помоћи градовима да се припреме за будуће таласе пандемије, али и опреме за борбу против трајних друштвених и економских последица које се очекују. У фокусу ове организације су нарочито насеља људи који живе у сиромаштву, као и заједнице које су рањиве на брзе промене и поремећаје. У домену просторног и урбанистичког планирања, *UN Habitat* је понудио сет смерница за краткорочне, средњорочне и дугорочне мере планирања и опоравка након *COVID-19* пандемије (UN HABITAT, 2020). Иако су специфициране за различите просторне нивое (регионални и градски ниво, ниво суседства и ниво зграде), предложене мере су међусобно повезане и подједнако релевантне за друштвену, економску и еколошку одрживост.

UNESCO – Урбана решења: Учење из одговора градова на COVID-19 (*Urban solutions: Learning from cities' responses to COVID-19*). У оквиру UNESCO организације, темом планирања градова након COVID-19 пандемије се бавила UNESCO платформа градова (*UNESCO Cities Platform - UCP*), коју чине осам градских мрежа и програма. Циљ ове платформе је ширење искустава и знања, као и развијање ефикасних урбаних решења и акција које могу помоћи градовима да реализују своје визије развоја. Преко ове платформе UNESCO је промовисао подршку градским управама у ублажавању утицаја кризе изазване COVID-19 пандемијом. Организован је скуп са циљем повезивања различитих заинтересованих страна у напорима за преобликовање урбаних политика и планова, као и развој локалних акција и пракси након кризе. Конкретни резултати и размишљања су систематизовани у осам тема.

OECD - Одговори политика на корона вирус (COVID-19): Одговори градских политика (*Policy Responses to Coronavirus (COVID-19): Cities policy responses*). Неколико радних тела у оквиру организације OECD (Центар за предузетништво, мала и средња предузећа, регионе и градове, Радна група за урбану политику и Иницијатива градоначелника за инклузивни раст) је понудило сет мера управама градова за опоравак од економске и друштвене кризе изазване COVID-19 пандемијом. Продуковани документ се ослања на већ постојеће стратегије усмеравања развоја градова у правцу развоја резилентности. Наглашена је потреба за убрзаним преласком на нову урбану парадигму ка инклузивним, зеленим и паметним градовима. COVID-19 пандемија се уједно посматра и као потенцијал за изградњу „нове нормалности“ у градовима, тежећи смањењу рањивости економских, друштвених и еколошких система.

ЕСТР - RE-START- EUROPE декларација за инклузивну и праведну пост-ковид будућност свих заједница (*RE-START- EUROPE ECTP-CEU 2020 declaration for an inclusive and just post-covid future for all communities*). Европски савет просторних планера (European Council of Spatial Planners - *ECTP*), као кровна организација професионалних асоцијација и института за планирање из 24 европске земље, објавио је декларацију која поставља принципе за превазилажење COVID-19 кризе путем планирања за праведни опоравак широм Европе, уз ослањање на шире програме резилентности, обнове и раста. Три основна слогана развијена у оквиру ECTP-CEU дефинисана су као 1) *GO LONG-TERM* – Размишљати дугорочно (у контексту SDG циљева), 2) *GO BIG* – Размишљати о великим променама (у контексту резилентности и повезаности) и 3) *GO LOCAL* - Размишљати локално (у контексту демократских процеса).

Табела 1. Преглед стратешких смерница за планирање градова изабраних експертских организација: UN HABITAT, UNESCO, OECD и ECTP-CEU

ПРЕДЛОГ МЕРЕ	СВРХА МЕРЕ
1. UN HABITAT - Смернице за просторно планирање током COVID-19	
Регионални ниво	
Појачати везе између урбаних и руралних подручја	· у циљу обезбеђења протока роба, услуга и људи
Оснажити градове средње и мале величине	· у циљу побољшања квалитета услуга и економских могућности
Ојачати плаво-зелене мреже у градовима и регионима	· у циљу смањења рањивости природних станишта
Ниво града	
Урбану форму ускладити са полицентричним развојем функција	· у циљу ефикасног опслуживања већег броја становништва уз могућност благовременог реаговања и спровођења мера дистанцирања
Промовисати компактну урбану форму са мешовитом употребом земљишта	· као одрживи и резилентан модел
Пажљиво планирати густину насељености	· уз обезбеђење довољног животног стандарда, приступа адекватним основним услугама и отвореним просторима
Кретање базирати на јавном превозу као јавној услузи	· у циљу постизања сигурности, приступачности и поузданости за све грађане
Обезбедити право на становање	· у циљу осигурања стабилности и достојанства становника
Осигурати једнак приступ основним услугама	· као што су вода, канализација и одлагање отпада; социјалне услуге (образовне, здравствене, културне и рекреативне); издржљива дигитална инфраструктура
Ниво суседства	
Планирати комбиноване и компактне	· које омогућавају задовољавање основних потреба у кругу

градске четврти	од 15 минута хода
Неформална насеља и сламове претворити у отпорне четврти	· у циљу јачања сигурности становника
Дизајнирати флексибилне јавне просторе и улице	· у циљу омогућавања становницима боравак у отвореном простору уз истовремено одржавање физичке дистанце
Промовисати урбану пољопривреду као и баште на крововима	· у циљу обезбеђења прелазног решења у ситуацијама прехранбене кризе
Ниво зграде	
Уврстити приступачност отвореном простору у минималне стандарде	· у циљу проширења функција стамбеног простора
Подстицати енергетску ефикасност	· у циљу постизања одрживе градње
UNESCO – Урбана решења: Учење из одговора градова на COVID-19	
Решавање друштвених неједнакости	· као одговор на чињеницу да је пандемија несразмерно погодила најугроженије и маргинализоване групе
Локализација урбаног реаговања и опоравка у ванредним ситуацијама	· као одговор на проблем ефикасности и надлежности за реаговање у ванредним ситуацијама на националном нивоу
Повећана улагања у јавне услуге	· као одговор на чињеницу да је пандемија открила последице вишедеценијског смањеног улагања у јавне услуге
Градови за свакодневни живот који људе стављају на прво место	· као одговор на проблем отуђености у градовима и доминацију друштва заснованог на економији уместо друштва заснованог на људима,
Култура и креативност као средство интеграције људи	· као одговор на чињеницу да су градови срж културног живота, те да препознавање културних вредности може помоћи у обликовању инклузивних градова
Градови као места повезивања	· као одговор на чињеницу да градови имају повезујућу улогу, али уједно захтевају сигурност контаката
Улагање у зеленије и климатски отпорније градове	· као одговор на чињеницу да градови не испуњавају свој потенцијал у погледу смањења утицаја климатских промена
Локализовани и разноврсни градски туризам	· као одговор на проблем снажне погођености глобалног туризма пандемијом
OECD - Одговори политика на корона вирус (COVID-19): Одговори градских политика	
Инклузивни опоравак	
Локална пословна подршка и запошљавање	· у циљу развоја локално прилагођених стратегија опоравка, подстицања локалне економије јавним улагањима и подршке малим и средњим предузећима
Приступачна стамбена изградња и обнова	· покретање јавних инвестиција за проширење понуде адекватног и приступачног стана, као и побољшање угрожених насеља
Подршка угроженом становништву	· кроз развој дугорочних стратегија и инвестиционих планова посебно усмерених на помоћ угроженим сегментима заједница, укључујући децу, бескућнике, имигранте и младе
Зелени опоравак	
Одржива урбана мобилност	· улагање у инфраструктуру активне мобилности попут бицикличких стаза; побољшање сигурности и приступачности јавног превоза; могућност транспорта у малим емисијама попут електричних возила и скутера
Енергетска ефикасност	· улагање у енергетску ефикасност и накнадну уградњу директно утиче на стварање нових радних места и економске активности у грађевинском сектору
Паметан опоравак	
Дигитализација градских сервиса	· проширење понуде паметних градских алата у циљу олакшања и увођења нових животних навика
Опоравак у туризму, култури и креативној индустрији	
Развој туризма ка одрживом моделу	· преусмеравање са туризма великих размера на туризам културе и породичних модела
Улагање у културу и креативне индустрије	· подстицај локалним местима уметничког стваралаштва,

	радним местима уметника и независној културној сцени
Холистичке стратегије за урбану резилијентност	
Смањење рањивости и неједнакости	· операционализација постојећих глобалних агенди кроз стратегије опоравка
ЕСТP-RE-START EUROPE декларација за инклузивну и праведну пост-ковид будућност свих заједница	
Обнављање европске производне економије	· у циљу стварања резилијентности економске основе и боље припремљености заједнице за будуће економске шокове
Одржавање урбане густине у границама одрживости	· у циљу постизања одрживости
Скратити и диверзификовати ланце снабдевања	· у циљу искоришћавања предности у домену истраживања и развоја
Развити фундаменталну економију	· у циљу јачања и оснаживања заједнице
Декарбонизовати енергетске и индустријске системе	· у циљу обнављања постојећих обавеза према транспортним и енергетским мрежама без угљендиоксида
Побољшати повезаност маргинализованих заједница унутар региона и шире	· у циљу стварања праведне и равноправне Европе у складу са Циљевима одрживог развоја и Нове Лајпцишке повеље
Вредновати екосистеме, посебно јавни простор и повратити губитке у биодиверзитету	· у циљу поновног враћање принципима Нове урбане агенде <i>UN-HABITAT</i> -а за добробит својих грађана, одржавање виталних екосистема и борбу против климатских промена

Стратешке смернице за опоравак градова након *COVID -19* пандемије су доминантно усмерене ка проблематизовању просторних исхода друштвених аспеката урбаног развоја. Позициониране су у оквиру домена развојних политика и управљања процесима. Њихово промишљање захтева дубоко познавање друштвених проблема, развојног контекста и комплексне међузависности узрочно-последичних фактора. Оно уједно обједињује циљеве економског развоја, еколошке одрживости и социјалне кохезије у промишљању перспектива и могућности развоја градова.

СТУДЕНТСКИ РАДОВИ

Студентски радови продуковани на курсу

Приказане стратешке смернице су послужиле као полазиште за формирање студентских задатака на курсу. На основу увида у стратешке смернице, студенти су у оквиру мањих група, бирали теме за истраживање, односно проблем у одвијању урбаних активности услед околности изазваних *COVID-19* пандемијом. У односу на изабране теме/проблеме, студенти су направили одабир примера идеја и решења из светске праксе и кроз њихову детаљну анализу, генерисали елементе за примену на територију Београда. Конкретна примена је обухватала различите територијалне нивое: ниво метрополитенског подручја (макро ниво), ниво ужег градског подручја (мезо ниво) и ниво суседства (микро ниво). У Табели 2 је дат преглед студентских радова кроз компаративни приказ изабраних тема, анализираних примера светске праксе и предлога њихове примене.

Табела 2. Упоредни преглед тема, анализираних примера и предлога примене на Београд

Тема	Примери	Примена – Београд 2041
1. Отпад – проблеми и решења	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Систем разврставања отпада и закони, Берн, Швајцарска · Микро: Употреба отпада као горива, <i>Korpenhil</i>, Копенхаген, Данска 	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Систем нових рециклажних станица · Микро: Изградња спалионице и мултифункционалног центра на Ади Хуји
2. Кретање у отвореним градским просторима	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Привремене бициклистичке стазе, Манчестер, Лестер, УК · Мезо: Стварање додатног простора за пешаке, Окланд, Нови Зеланд 	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Развијање нове бициклистичке мреже на нивоу града / сталне и привремене · Мезо: Смањење брзине, ограничење приватног колског саобраћаја, привремене бициклистичке и пешачке стазе, Стари

	<ul style="list-style-type: none"> · Микро: Нови план за проширење бицикличких стаза 	<p>Град</p> <ul style="list-style-type: none"> · Микро: Преобликовање раскрсница
3. Здравље: Проблеми смештаја оболелих од COVID-19	<ul style="list-style-type: none"> · Микро: <i>Cura bolnice</i>, САД · <i>Adapta 50super real</i>, Мадрид, Шпанија · <i>Leishenshan Hospital</i>, Вухан, Кина 	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Дефинисање плана адаптације објеката у привремене болнице · Микро: Постављање привремених капсула/јединица на парцели КБЦ Бежанијска коса, реорганизација Земунске болнице
4. Реорганизација отворених рекреативних простора	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: <i>Post Covid-19 master plan</i>, Тирана, Албанија · Мезо: <i>Parc de la distance</i>, Беч, Аустрија · Микро: <i>Domino park</i>, Њујорк, САД 	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Проширење мреже бицикличког саобраћаја на нивоу града · Мезо и Микро: Вертикална сепарација кретања и мултифункционално уређење простора код саобраћајних петљи, Мост на Ади
5. Утицај трамвајског саобраћаја на урбанистичку слику града	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Сепарација трасе трамваја, Квебек, Канада · Мезо: Промишљање просторног распореда станица, Батинда, Индија · Микро: Физичко дистанцирање као основна водилжа дизајна, <i>The island</i>, Хонг Конг; <i>Pasarella</i>, Милано, Италија 	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Проширење капацитета мреже трамвајског саобраћаја · Микро: Проширење капацитета стајалишта
6. Бескућништво у доба пандемије	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Пројекат мобилних станица у Лос Анђелесу, САД · Мезо: Хијерархија смештаја бескућника, <i>Get everyone in</i>, Лондон · Микро: <i>Radar</i> – мали простори за брзо уточиште, Мексико; Ревитализација термоелектране, Београд 	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Формирање мрежа јединица за тестирање и основну хигијену · Мезо: Пренамена недовољно искоришћених објеката за смештај бескућника (Huawei зграда, Хотел М, Памучни комбинат) · Микро: Временско ограничење и зонирање кретања и задржавања мобилних јединица
7. Снабдевање	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Складиштење робе, Кина · Мезо: Трансформација и електронска куповина у метро станицама, Сеул, Северна Кореја · Микро: Локалне микро пијаце – <i>Hyperlocal</i>, Ротердам, Холандија 	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Децентрализација нових магацинских простора у односу на обилазницу · Мезо: Имплементација виртуелних продавница (станице Бг воза и подземни пролази) · Микро: Имплементација микропијаца у зависности од типологије градског блока
8. Реорганизација пословних простора	<ul style="list-style-type: none"> · Микро: Пројектовање радног простора на отвореном, околина Мадрида, Шпанија; · Пренамена 12-спратне зграде, Едмонтон, Канада 	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Децентрализација активности рада · Мезо: Реорганизација простора Airport City ја у функцији привременог становања и едукације · Микро: Рад на отвореном, обезбеђење бољих микроклиматских услова за рад
9. Јавни зелени простори у доба пандемије	<ul style="list-style-type: none"> · Микро: <i>The invisible facemask</i>, Сеул, Северна Кореја - Реорганизација парка; · <i>Domino park</i>, Њујорк, САД 	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Умрежавање зелених површина на нивоу града · Мезо и Микро: Реорганизација Ташмајданског и Пионирског парка
10. Класификација и поновна употреба	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Систем управљања отпадом, Кина · Мезо: Коришћење отпада за производњу ђубрива, 	<ul style="list-style-type: none"> · Макро: Децентрализација, редовно сакупљање отпада, постављање нових рециклажних места, · Мезо: Реорганизација градског блока око

отпада	Камикатсу, Јапан	Клиничког центра Србије · Микро: „Донеси своје ресурсе“ на нивоу месне заједнице, постављање паметних канти
11. Уметност у доба пандемије	· Микро: Музеј уметности, Тел Авив; <i>Drive in</i> биоскоп у Торонту и Лос Анђелесу; Филмски фестивал у Вирџинији; Бехајн Берлин, Немачка; Мега Зд принт, Куртиба, Колумбија; Библиотека Каунас, Литванија	· Макро: Планирање нових објеката културе и Укључивање неформалних простора културе (Цетињска, Дорћол плац, Пароброд, Нови Биоскоп Звезда, Магацин у Краљевић Марка) · Мезо и микро: Активирање отвореног простора око Музеја Савремене уметности
12. Планирање гробља	· Макро и мезо: Планирање гробља у складу са природом, децентрализа-ција, <i>Spar-jarva</i> , Стокхолм, Шведска · Микро: <i>Queen Of Heaven</i> , Њујорк, САД	· Макро: Адаптирање паркова и формирање еколошки прихватљивих гробница, Дефинисање надлежности, промена и усклађивање правила уређења · Мезо: Пренамена дела Звездарске шуме
13. Рекреација и одмор: зелене површине и COVID-19	· Макро: Стратегија зелених кровова, Хамбург, Немачка; Природа без гужве, Нант, Француска · Микро: Шатори као учионице на отвореном, <i>UK; Infection free playground</i> , Берлин, Немачка; <i>Domino park</i> , Њујорк, САД	· Макро: Стратегија зелених кровова и озлењавања на нивоу Старог града · Мезо: Увођење једносмерног кретања на Калемегдану за време пандемије, Уређење простора око Музеја Савремене уметности · Микро: Постављање игралишта у Блоку 23 и учионица на отвореном на Ташмајдану
14. Образовање у доба пандемије	· Микро: <i>C-mine Genk</i> , обнова старе рударске локације, Генк, Белгија; · <i>PSF-New front porch</i> – учење на отвореном	· Макро и мезо: Увођење алтернативних простора и монтажних објеката за образовање у Земунском Парку. · Микро: Унапређење услова у учионицама
15. Градови са ниском емисијом угљеника	· Макро: Замена горива ЈГП-а, пројекат <i>Zero</i> , Данска · Мезо: <i>Asian Games Park</i> , Хангџоу, Кина · Микро: Ветро-паркови, Данска	· Макро: Ширење мреже електропуњача на нивоу града · Мезо: Уређење простора линијског парка
16. Кретање – пешачки саобраћај	· Макро: Проширење постојећих капацитета, Торонто, Канада · Мезо и микро: Проширење ресторана и наставе на простор улице, Бруклин, Њујорк, САД	· Макро: Делимично и потпуно укидање колског саобраћаја · Микро: Промена режима коришћења Његошеве улице
17. Ефикасније коришћење браунфилда	· Микро: Деконтаминација земљишта и увођење нових намена: <i>Ladnschaftspark</i> , Немачка, <i>LX Factory</i> , Лисабон, Португал – рад, рекреација и окупљање	· Микро: Примена <i>nature control</i> концепта на просторима Доњег Дорћола, Ади Хуји, БИП пивари, Старом Сајмишту, ИМТ блоку 64, Старој Шећерани, Фабрици 21. мај, Београдском памучном комбинату.

Прегледом тема, уочава се настојање за решавањем проблема у домену 1) еколошког аспекта (одговор на климатске промене, смањење загађења ваздуха кроз концепт одрживе мобилности, рециклирање отпада, повећање капацитета и квалитета зелених простора), 2) социо-културног аспекта (доступност основних садржаја, решавање последица друштвеног дистанцирања и неједнакости, обезбеђење смештаја рањивих и маргинализованих група), 3) економског аспекта (равномерна дистрибуција активности, побољшање система снабдевања), и 4) просторног аспекта (одржива урбана густина, флексибилност простора, ефикасније коришћење браунфилда).

Студентски радови продуковани на такмичењу: Изазов COVID-19, *British Council Serbia*

У току трајања семестра и рада на задатку у оквиру курса, *British Council Serbia* је расписао студентско такмичење под називом „Изазов COVID-19“, као део програма западног Балкана за научно ангажовање (*The Westerns Balkan Science Engagement Programme*). Задатак такмичења је био да се одабере одређени проблем на локалном или националном нивоу и понуди решење кроз политике, конкретне акције и мере у оквиру две тематске области: а) јачање друштвене правде и заштита најугроженијих и б) изградња отпорности на климатске промене. На такмичењу су учествовали студенти основних и мастер студија из различитих научних области - право, економија, пословање, образовање, језици, психологија, медицина и архитектура. Имајући у виду да је настава доминантно била усмерена ка креирању предлога за развој Београда у условима неизвесности, односно промишљању професионалних одговора на кризу живота у градовима услед пандемије изазване COVID-19 вирусом, студентско такмичење је накнадно било уграђено у наставни процес као опција за амбициозније студенте. За такмичење се пријавило 19 студената са курса подељених у осам група. Рад једне од група, под називом *Plastic – not fantastic* је освојио прву награду. У наставку рада ће бити укратко приказано осам студентских радова који су послати на студентско такмичење. Поред наслова рада, његове основне теме, дат је и приказ основних елемената концепта (Табела 3.).

Табела 3. Упоредни преглед наслова рада, тема и концепата решења

Тема	Концепт решења
<p>1. More masks for less masks Проблем: масовна продукција медицинске опреме, Циљ: Рационална употреба медицинске опреме</p>	<ul style="list-style-type: none"> · Формирање система станица за одлагање медицинског отпада у сарадњи приватног, јавног и цивилног сектора, праћен субвенцијама, где је корисник активни учесник процеса рециклаже. · Препоруке за дизајн: модуларна конструкција, Локација: испред јавних објеката (универзитета, школа) и просторима високе фреквенције људи · Затварање система кроз контролу трошења новца од рециклираног материјала, првенствено на системе и постројења за пречишћавање воде.
<p>2. Номад Проблем: смештај људи на друштвеној маргини, Циљ: Креирање привремених животних простора за мигранте</p>	<ul style="list-style-type: none"> · Креирање привремених простора за живот (села) са монтажном демонтажним и преносивим објектима · Организовање система донација и промовисање система волонтирања у пољу едукације за интеграцију миграната у друштво · Организовање система достављања хране и медицинске опреме · Организовање легалног транспорта за мигранте
<p>3. Plastic non fantastic Проблем: загађење пластиком и неправилно одлагање отпада, Циљ: Проналажење алтернатива производима за једнократну употребу</p>	<ul style="list-style-type: none"> · Унапређење едукације на свим нивоима у циљу подизања свести о тренутном еколошком стању (од основног до високог образовања, курсеви за запослене у приватним и јавним институцијама) · Креирање еколошких решења за проналажење биоразградивих алтернатива производима за једнократну употребу са дугорочним позитивним ефектима на животну средину (нпр. <i>AirX face masks</i> од предива за кафу и сребра)
<p>4. Supply Tower Проблем: безбедно становање и обављање свакодневних функција Циљ: Стварање нових просторних решења</p>	<ul style="list-style-type: none"> · Креирање концептуалног модела безбедног становања · Модуларно конципиране активности, уз остављање могућности станарима да самостално изабере одговарајући сет активности у зависности од својих потреба (простори становања, рада, рекреације и тд) · Вертикална диференцијација активности и садржаја у кулама за становање и комерцијалне садржаје.

<p>5. Криза у оквиру кризе <u>Проблем:</u> Смештај и заштита бескућника у време пандемије <u>Циљ:</u> Системска заштита основних људских права</p>	<ul style="list-style-type: none"> · Креирање алтернативних јединица за изолацију у оквиру система склоништа како би се ограничило ширење вируса · Креирање нових простора у систему склоништа у форми префабрикованих јединица за смештај бескућника и тестирање заражених · Промишљање материјализације јединица у складу са истраживањима дужине задржавања вируса у зависности од врсте материјала
<p>6. Бескућништво vs. COVID-19 <u>Проблем:</u> Смештај и интеграција бескућника <u>Циљ:</u> Активирање мера у пољу социјалне инклузије</p>	<ul style="list-style-type: none"> · Формирање мера у домену социјалног становања, запослења, адекватног медицинског третмана, едукације, смањења друштвене дистанце, грађења поверења, активирања друштвених мрежа, јачања жена, деце и младих који су на улици.. · Привремено коришћење простора који су неактивни због преласка на рад од куће или смањења активности у туризму (пословни објекти, хотели)
<p>7. Свест других <u>Проблем:</u> друштвено отуђење и себичност <u>Циљ:</u> постављање јавних сцена на отвореном</p>	<ul style="list-style-type: none"> · Пренамена напуштених објеката у трајне смештајне јединице за бескућнике · Пружање помоћи младима у домену менталног здравља и благостања · Позивање на међугенерациску солидарност, ангажовање младих волонтера и организовање јавних излагања у сарадњи психолога и психијатра, али и обичних људи који желе да поделе своје искуства.
<p>8. Human- inventor of modern viruses <u>Проблем:</u> Ширење вируса <u>Циљ:</u> Реорганизација простора рада</p>	<ul style="list-style-type: none"> · Увођење вишесменског рада у циљу смањења броја људи у објекту, али и решавања проблема када више чланова домаћинства истовремено треба да ради, учи или студира од куће. · Реорганизација простора рада у односу на модул који омогућава безбедну просторну дистанцу и социјалну интеракцију

Теме изабране за разраду у сврху учешћа на студентском такмичењу нису нужно везане за задатке који су рађени у оквиру курса, али су инспирисане стеченим знањем. Уједно, резултат су и услова из расписа конкурса, дефинисаних захтева и задате форме апликације. Обзиром на то, не садрже нужно промишљање просторних аспеката, већ су усмерени ка стратешком промишљању и концептуалним решењима у домену екологије, стамбених услова и економске сигурности.

ЗАКЉУЧАК: ПРИЛОГ ПРОМИШЉАЊУ БУДУЋЕГ РАЗВОЈА БЕОГРАДА

Приказани резултати студентских радова на курсу Урбана анализа и планирање током школске 2020/21. године не претендују да пруже свеобухватан преглед најновијих сазнања са међународне професионалне сцене, нити да успоставе обавезујући сет препорука за развој Београда. Обзиром да је избор тема за разраду постављеног задатка на курсу, као и студентског такмичења, био препуштен студентима према њиховим личним афинитетима, резултати до којих се дошло се могу сматрати само својеврсним увидом у најновије тенденције развоја градова услед урбане кризе изазване околностима COVID-19 пандемије. Они су произведени и систематизовани на начин да кореспондирају са конкретним проблемима развоја Београда. Стога наредни сет препорука треба посматрати као прилог промишљању будућег развоја Београда, који се директно ослања на утврђене смернице угледних међународних професионалних организација. Препоруке су уређене у складу са традиционалним начином одређивања и дефинисања полазних основа генералног урбанистичког плана у оквиру планске праксе у Београду. Структуру полазних основа генералног урбанистичког плана чине концепт плана, који се утврђује у односу на изабрана стратешка опредељења, и потом циљеви уређења са основним програмским елементима по секторским областима. У том смислу, препоруке су усмерене на следеће: (1) **Увећање зеленила, отворених и рекреативних простора** (Рекреативни простори – решења која доприносе флексибилности простора, омогућавају повезивање становника, подстичу очување биодиверзитета; **Јавни зелени простори** – решења која стављају човека у центар решења, обједињују плаво-зелене мреже, развијају климатски одговорне просторе, негују екосистеме и развијају биодиверзитет), (2) **Повећање простора за**

пешачко и бициклическо кретање (Кретање – решења базирана на јавном превозу, флексибилним саобраћајним коридорима, у складу са концептом мобилности, интермодалности и еколошке одговорности; Пешачки саобраћај – решења базирана на флексибилним јавним просторима, климатској отпорности, у складу са очувањем екосистема), (3) **Увећање комфора стамбеног простора за додатне активности** (Приуштиво становање – решења базирана на концепту „права на стан“, и једнаким приступом јавним услугама, солидарности, смањењем рањивости и неједнакости маргинализованих група.), (4) **Подстицање економске независности и локалних послова** (Снабдевање – решења заснована на промоцији комбинованих и компактних градских четврти, брзој трансформабилности услуга, дигитализацији сервиса и подстицају разноврсности; Пословање – решења која су усклађена са полицентричним развојем града, јачањем локалних капацитета, подршком угроженом и маргинализованом становништву; Браунфилди – решења заснована на промоцији компактне урбане форме, мешовитој употреби земљишта, приступачној обнови, очувању урбане густине и промоцији биодиверзитета), (5) **Приступачност основних градских сервиса** (Простори културе – решења заснована на принципима приступачности, просторној флексибилности, интеграцији људи, подстицању креативне индустрије, еколошке одговорности; Образовање – решења која промовишу принципе приступачности, креативности и интегративности; Здравствене услуге – решења која осигуравају једнак приступ свима, локално су дистрибуирана и савремена; Градска гробља – решења заснована на концепту плаво-зелене инфраструктуре, климатске одговорности, очувању екосистема и економске приступачности), (6) **Подизање еколошког квалитета простора** (Отпад – решења која су приступачна, приуштива, климатски одговорна, технолошки осавремењена и еколошки усклађена). Промислање иновативних концепата, праваца и начина развоја градова у будућности се, под утицајем кризе изазване COVID-19 пандемијом, изузетно убрзало. Најновије идеје се везују за искорак у домену економије, где се промовишу нови развојни модели који суштински мењају парадигму линеарне економије засноване на расту, ка регенеративној и редистрибутивној економији (Raworth, 2017). У фокусу ових развојних модела су пре свега друштвени (сиромаштво, неједнакост у задовољену основних потреба као што је образовање, здравствена заштита, услуге, становање, право на рад,...) и еколошки проблеми (климатске промене, загађење, губитак биодиверзитета, пренамена земљишта,...). Многи градови у свету су се окренули имплементацији нових развојних модела и покренули процесе интензивних промена у приступу развоја града са циљем стварања достојанственог и сигурног места за живот.

ЛИТЕРАТУРА

- AESOP. (1995). *Core Requirements for a High Quality European Planning Education*. Preuzeto sa from http://www.aesop-planning.eu/en_GB/core-curriculum
- ECTP-CEU. (2020). *RE-START- EUROPE ECTP-CEU 2020 declaration for an inclusive and just post-covid future for all communities*. Bruxelles: European Council of Spatial Planners (ECTP).
- Frank, A., Mironowicz, I., Lourenco, J., Franchini, T., Ache, P., Finka, M., . . . Grams, A. (2014). Educating planners in Europe: A review of 21st century study programmes. *Progress in Planning*, 91, 30-94.
- Lehmann, M., Christensen, P., Du, X., & Thrane, M. (2008). Problem-oriented and project-based learning (POPBL) as an innovative learning strategy for sustainable development in engineering education. *European Journal of Engineering Education*, 33(3), 281–293.
- Maruna, M., & Milovanović Rodić, D. (2018). Toward a National Core Curriculum in Urbanism: The Case of Serbia. U A. Zvodnik Lamovšek, *Prostorski načrtovalci 21. stoletja* (str. 81-89). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.
- Raworth, K. (2017). *Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist*. London: Random House Business Books
- UN HABITAT. (2020). *Spatial Planning Guidelines during COVID-19*. Preuzeto sa https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/11/covid19_spatialplanning_eng1.pdf
- UNESCO. (2014). *Shaping the Future We Want: UN Decade of ESD 2005-2014*. Paris.
- UNESCO. (2017). *Education for Sustainable Development Goals Learning Objectives*. Paris.
- UN. (1995). Agenda 21. Preuzeto sa <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
- UN. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*.